

De stad spreekt

Een verkenning van de positie van het CDA in steden

Colofon

Redactie

Deze notitie is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van de volgende CDA bestuurders en volksvertegenwoordigers:

- mevrouw C.J.M. Aarts- Engbers, wethouder en loco-burgemeester Tilburg;
- de heer H.M.F. Bruls, burgemeester Venlo;
- de heer L.K. Geluk, wethouder Rotterdam;
- de heer W.G. Faber, oud- wethouder Almere;
- mevrouw M.L.F.M. Kolhorn- Blijleven, gemeenteraadslid Den Helder, namens CDAV;
- de heer G. Veldhuijzen, wethouder Dordrecht
- de heer R.P.A. Migo, lid dagelijks bestuur CDA;
- mevrouw W.H. Maij, wethouder Amsterdam;
- de heer W.J. Stolte, wethouder Den Haag, voorzitter stuurgroep Grote Steden;
- de heer C. Bethlehem, wethouder Helmond;
- de heer G.A.T.H. Weber, wethouder Hengelo
- de heer D.C. van Keulen, beleidsmedewerker CDA Den Haag

Rapporteur

- mevrouw D.W. Hasselaar- Vreugdenhil, stafmedewerker politiek/bestuur, CDA Partijbureau

Postadres

Postbus 30453
2500 GL Den Haag
T: 070-3424818
W: www.cda.nl

Copyright

Overname van gedeelten uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron volledig is vermeld.

De stad spreekt

Een verkenning van de positie van het CDA in steden

*CDA stuurgroep grote steden
Februari 2006*

inhoudsopgave

<i>1. Inleiding: de stad spreekt</i>	6
1.1. De positie van het CDA in de steden	7
1.2. De stuurgroep grote steden	8
<i>2. De leefbare stad</i>	10
2.1. Armoede	10
2.1.1. Nieuwe armoede	10
2.1.2. De duiding van armoede: sociaal- economische achterstand versus sociaal- culturele kwesties	11
2.2. Participatie van burgers in vrijwilligerswerk	12
2.2.1. Vrijwilligerswerk in steden: de stand van zaken	12
2.2.2. Toename vraag naar vrijwilligers	13
2.2.3. Gemeentelijk beleid en regelgeving	14
2.3. Omgangsvormen in het publieke domein	14
2.3.1. De (on)houdbaarheid van subsidiariteit	15
2.3.2. Focus op de juiste doelgroepen	15
2.3.3. Scheiding tussen kerk en staat: ondoordringbare muur of transparante wand?	16
2.4. Onderwijs in de stad	17
2.4.1. Opkomende vormen van bijzonder onderwijs: het islamitische onderwijs	17
2.4.2. Het onderwijzend personeel in de stad	18
2.4.3. Stages	19
<i>3. De faciliterende stad</i>	20
3.1. Gemeentelijke politiek	20
3.1.1. De politieke state - of - mind van de stedeling	20
3.1.2. Dualisme: feit of fictie	21
3.1.3. Versterken regionaal bestuur	21
3.2. Stadseconomie: dienstverlening aan ondernemers in de stad	22
3.2.1. Een aantal feiten en cijfers	22
3.2.2. Starters en innovatie	23
<i>4. De aantrekkelijke woonstad</i>	26
4.1. Demografische ontwikkeling en huisvesting	26
4.2. Sport en Cultuur	27
4.2.1. Culturele instellingen en de prestatienorm	27
4.2.2. Topsport in de stad: lust en last	28
4.2.3. Breedtesport en cultuur met een kleine c	28

1. Inleiding; de stad spreekt

De stad, het woord roept bij iedereen verschillende beelden op. Veiligheid op straat, inburgering, jeugd, leefbaarheid, het zijn zaken die vaak in verband worden gebracht met de stad. Voor de een is de stad een plek van schoonheid, cultuur, ontplooiing en ontspanning, voor de ander een verzameling van problemen. De een woont er met veel plezier, de ander zou nog in geen honderd jaar naar de stad verhuizen. De stad, een vat vol tegenstrijdigheden.

Het CDA heeft van origine niet haar 'natuurlijke' achterban in de steden. Het profiel van de gemiddelde CDA kiezer is ouder dan 35 jaar, gemiddeld inkomen, gelovig en woonachtig in de provincie. Toch is het meer en meer zaak dat het CDA in steden gaat investeren. De argumenten zijn niet nieuw of onbekend, toch hieronder een overzicht.

- Steden zijn de economische en sociale emancipatiemotor van het land. De meeste mensen beginnen in de stad aan hun maatschappelijke- en wooncarrière, vanwege het grote aantal opleidingen en banen. Derhalve zijn steden de stuwende kracht van de Nederlandse economie. (40% van het nationale inkomen komt uit de 31 grootste gemeenten, dit is 80% inclusief de randgemeenten.) Steden zijn voorloper van trends. Het zijn broedplaatsen voor innovatie op velerlei terrein.
- Steden verkleuren en verjongen. 10% van de bevolking in steden is van niet-westerse afkomst. In Amsterdam en Rotterdam is dit zelfs 30%. In de komende decennia zal dit percentage oplopen. In Den Haag bijvoorbeeld zijn in de leeftijdsgroep 0-19 jaar in totaal 52% van de Hagenaars van allochtone afkomst. Andere grote steden laten vergelijkbare

cijfers zien. Migranten en jongeren behoren (nog) niet tot het kernelectoraat van het CDA. Toch is het van belang dat het CDA, wil zij in de toekomst in (rand) steden aanwezig blijven, in deze groepen gaat investeren. Daarnaast betreffen de thema's die in de samenleving spelen vaak migranten en jongeren. Integratie, veiligheid, werkloosheid, schooluitval en onderwijs staan hoog in de publieke belangstelling en hebben vaak betrekking op deze, voor een groot deel stedelijke doelgroepen. Het CDA kan en moet haar centrale rol in deze maatschappelijke zaken behouden, nog een reden te meer om te investeren in deze doelgroepen.

- Nederland verstedelijkt, gemiddeld 42% van de Nederlanders is stedeling en dit aantal zal gestaag toenemen. Flevoland is de snelst verstedelijkende provincie en veel groeiende steden liggen in Brabant en Limburg, van oudsher CDA provincies. Met de verstedelijking zullen ook stedelijke uitdagingen en problemen toenemen.

Anno 2006 stelt de stad enorme uitdagingen aan bestuurders. Het gevoel van maakbaarheid van de stedelijke samenleving van de jaren '60 en '70 is niet uit gekomen. Want met de toename aan vrije tijd, ontspanning, de aanpak van de woningnood en een grotere mobiliteit, kwam er ook meer criminaliteit, meer vervuiling, een hogere werkdruk e.d. Deze ontwikkelingen maken dat er in steden duidelijk leiderschap vereist is. Het CDA zit nu in veel steden in het college en kan daar beleid maken. Dit moet ook in de toekomst zo blijven.

1.1. De positie van het CDA in de steden

Sinds de verkiezingen van 2002 is het CDA in ongeveer een derde van de 31 grootste steden¹ de grootste partij. Dit kwam echter nauwelijks door zetelwinst voor het CDA. De winst was vooral te danken aan een fors verlies van de PvdA en de VVD. Daarnaast maakten de leefbare partijen en de lokale partijen grote winst, met name in Rotterdam, Utrecht, Eindhoven, Haarlem en Heerlen.

De stuurgroep Grote Steden vindt de aanwezigheid van christen-democraten in stedelijke besturen van groot belang. Met name in de Randstad, is de aanwezigheid van het CDA in stadsbesturen onmisbaar. De partij heeft vanuit haar uitgangspunten duidelijk visie voor stedelijk beleid.

- De (her) activering van het maatschappelijk middenveld zal juist in steden de samenleving ten goede komen. Hier is de zorg om het uiteen vallen van de sociale cohesie het grootst. Het maatschappelijk middenveld kan in het herstel daarvan van grote betekenis zijn. Schoolbesturen, (sport)verenigingen, woningbouwverenigingen, vrouwenverenigingen en ouderenbonden, zijn maatschappelijke middengroepen die zich ook in steden

bevinden. Wellicht zijn ze kleiner en anders georganiseerd dan op het platteland, maar het blijven groepen die het CDA van oudsher ondersteund. Juist is steden zal de activering van het maatschappelijk middenveld door het CDA vorm gegeven moeten worden.

- In de steden zijn, sinds 2002, lokale partijen enorm gegroeid. Het zijn partijen die de onvrede van inwoners oppikten en omzetten in politieke beloften. Laat het CDA in steden de velden oogsten door lokale partijen, die varen op het onbehagen van mensen, of bieden zij een goed christen-democratisch alternatief, uitgevoerd door bevlogen en bewogen bestuurders met visie voor hun stad?

Het CDA kan veel meer zichtbaar worden in het stedelijk beleid rondom haar eigen thema's zoals familie & gezin, onderwijs, religie, duurzaamheid en waarden & normen. Ook aanpalende onderwerpen, zoals integratie, leefbaarheid en economie moet het CDA in steden meer naar zich toehalen. En er zijn nog andere redenen te noemen waarom het CDA steden enorm van dienst kan zijn.

Het CDA wil een partij zijn met een duidelijk schild voor de zwakken. 'Zwakken' wonen in grote aantallen in de steden. Het zijn bijvoorbeeld de kansarmen, bepaalde groepen allochtonen en ouderen. Het luisteren naar deze mensen in onder meer achterstandswijken en het bieden van goede oplossingen is een plicht voor het CDA. Niet in de laatste plaats vanwege haar uitgangspunten publieke gerechtigheid en solidariteit.

¹ De G 31 bestaat uit: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Arnhem, Breda, Deventer, Dordrecht, Eindhoven, Emmen, Enschede, Groningen, Haarlem, Heerlen, Helmond, Hengelo, Den Bosch, Leeuwarden, Leiden, Lelystad, Maastricht, Nijmegen, Schiedam, Sittard/Geleen, Tilburg, Venlo, Zaanstad en Zwolle.

Ook vanuit het partijbeginsel rentmeester-schap is de aanwezigheid van het CDA in steden cruciaal. De partij weet als geen ander de zorg voor het milieu te combineren met economische groei. Beide zaken die in steden heel nauw samenkomen. Stedelijke inwoners hebben grote behoefte aan duidelijkheid. Hun leefomgeving en de dagelijkse bezigheden vragen daarom. Een politieke partij die teveel gericht is op consensus en het midden loopt het gevaar in een stad niet veel vertrouwen op te bouwen. Al snel kan een dergelijke houding verstaan worden als het bagatelliseren van problemen. Dit gegeven veronderstelt wellicht een iets andere opstelling van het CDA in steden, dan tot op heden gebruikelijk is geweest. Het CDA is immers een bestuurspartij, vaak gericht op consensus en het midden. Ze zal uitgesproken uitingen snel associëren met populisme. Maar het helder benoemen van problemen die zich in steden voordoen, met daarbij behorende oplossingen is belangrijk om het vertrouwen van de stedelijke burger te (her) winnen. Dat is absoluut geen grootste-delijke arrogantie, maar een gegeven. Dat hangt samen met demografische opbouw, aantal achterstandswijken, en de ontwikkeling van zwarte en witte scholen. Premier Balkenende heeft aangegeven dat onze samenleving zich moet gaan ontwikkelen van een verzorgingsstaat naar een participatiemaatschappij. In de kern is dat precies wat CDA bestuurders uit grote steden kunnen onderschrijven. Participatie als middel en doel voor een sociale samenleving. Bovendien vraagt, nee eist, onze arbeidsmarkt, met name in steden, participatie omdat zij zich anders verplaatst naar het buitenland. Daarom mag er een helder en duidelijk geluid van het CDA in steden verwacht worden.

Ten slotte nog een laatste inleidende analyse. Steden hebben een grote bestuurlijke opgave. En deze wordt steeds groter. Er worden steeds meer taken van de Rijksoverheid naar gemeenten verplaatst. Bijvoorbeeld de komende decentralisatie van zorgtaken aan de gemeenten via de wet WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning). Met de decentralisatie moet er ook genoeg geld meegaan naar de gemeenten, om de nieuwe verantwoordelijkheden uit te voeren. In algemene zin heeft de stuurgroep signaleerd dat de de bestuurlijke slagkracht van de steden niet erg groot is. Gezien de grote opgaven waar de gemeenten voor staan is dat verwonderlijk. Het huidige grote stedenbeleid is teveel gericht op de steden zelf, de regionale dimensie ontbreekt volledig. Hierdoor kunnen steden slecht greep krijgen op problemen met een regionaal karakter. (Bijvoorbeeld zaken als bereikbaarheid, criminaliteit en luchtkwaliteit.) Het wetenschappelijk instituut voor het CDA is momenteel bezig met een studie rondom deze problematiek. Er wordt gezocht naar manieren om de slagvaardigheid van de steden te vergroten. Ook in deze notitie zal hier kort aandacht aan geschonken worden (Zie paragraaf 3.1.3.).

1.2. De stuurgroep grote steden

Sinds maart 2003 is de stuurgroep grote steden, na twee eerdere periodes in de jaren '90, opnieuw door het dagelijks bestuur (DB) van het CDA ingesteld. Het DB wilde dat de stuurgroep met de partij zou meedenken hoe de positie van het CDA in de steden beter verankerd kan worden. Daarnaast werd zij gevraagd een advies te schrijven over de derde convenantperiode

van het grote stedenbeleid². In september 2004 is hierover de notitie 'Steden in balans' verschenen met een advies voor deze derde periode. Naast de officiële taakstelling vanuit het dagelijks bestuur heeft de stuurgroep zichzelf ook een duidelijke netwerkfunctie opgelegd. Zij wil dat het CDA ook in steden tussen de mensen in staat. In dat kader heeft de stuurgroep in 2005 vier expertmeetings georganiseerd waar beleidsmakers en beslissers in contact kwamen met de burgers, organisaties en uitvoeringsprofessionals die dagelijks nauw bij de stedelijke samenleving betrokken zijn. Vier thema's stonden centraal: onderwijs, integratie & toekomstverwachting, sport & cultuur en stadseconomie.

In de voorliggende notitie worden voor een groot deel naar aanleiding van de vier expertmeetings aanbevelingen gedaan voor het CDA (beleid) in steden. Grote stedenbeleid is multisectoraal, het behelst allerlei mogelijke onderwerpen. Vanzelfsprekend kan niet alles wat met grote stedenbeleid te maken heeft aan bod komen. In de keuze van onderwerpen volgt de notitie daarom de onderwerpen van de expertmeetings. Verdeeld in een drietal hoofdstukken volgen analyses, conclusies en aanbevelingen elkaar op. De notitie doet een poging handreikingen te doen uit de stedelijke praktijk. Vanuit de realiteit van bewoners, uitvoeringsprofessionals en stedelijke bestuurders.

² Een tiental jaren geleden is het grote stedenbeleid in de Tweede Kamer ontwikkeld om tegemoet te komen aan de specifieke opgaven van de grote steden. Na twee convenanten (afspraken met steden) is in 2005 de derde convenantperiode ingegaan. Het convenant GSB III is als grootstedelijk beleidstuk waarschijnlijk het laatste in zijn soort.

2. De leefbare stad.

Leefbaarheid is een onderwerp waar stedelingen regelmatig mee geconfronteerd worden. Mensen willen zich veilig en prettig voelen in hun eigen woonomgeving. Leefbaarheid hangt met een hoop zaken samen.

In dit hoofdstuk worden analyses gegeven van een viertal onderwerpen die betrekking hebben op de leefbaarheid in steden: armoede, participatie van burgers in vrijwilligerswerk, omgangsvormen in het publieke domein en opvoeding en onderwijs. De stuurgroep is van mening dat wanneer er aan deze onderwerpen meer aandacht wordt gegeven in het maatschappelijk middenveld, bij burgers en in de politiek, de leefbaarheid in steden zal verbeteren.

2. 1. Armoede

Armoede heeft direct te maken met leefbaarheid. Achterstandsbuurten met slecht onderhouden woningen, veel werklozen en een verloederde openbare ruimte zetten de leefbaarheid onder druk.

2.1.1. Nieuwe Armoede

Analyse

Bij het woord armoede bestaan in Nederland heel andere associaties dan in de rest van de wereld. Waar op televisie kinderen met hongerbuikjes te zien zijn en de meerderheid van de wereldbevolking moet rondkomen van minder dan 1 dollar per dag is in Nederland sinds de vorige eeuw van armoede in absolute zin geen sprake meer. Iedereen in Nederland heeft te eten en te drinken en de algemene levensstandaard ligt hoog.

Door ons goede sociale stelsel is armoede in Nederland een nieuwe vorm van armoede. Mensen zijn arm in vergelijking met de rest van de bevolking. En juist deze nieuwe

armoede veroorzaakt veel onvrede onder mensen.

Waar komt deze onvrede vandaan? Een korte terugblik kan een en ander verduidelijken:

Sinds de Tweede Wereldoorlog is de vrijheid van burgers om zelf keuzes te maken enorm toegenomen. Dit heeft erin geresulteerd dat vandaag de dag, keuzevrijheid in allerlei opzicht als recht van iedere burger wordt gezien. Het welzijnswerk en de sociale diensten in steden zijn gericht op het zo veel mogelijk faciliteren van deze keuzemogelijkheden bij mensen. Betrokken instanties en diensten zijn uitgegroeid tot grote organisaties, waar veel ambtenaren achter bureau's beleid bedenken om armoede het hoofd te bieden. Werkend vanuit het principe: waar keuze heerst wordt welzijn bereikt.

De stuurgroep is van mening dat juist dit gegeven de armoede in veel steden tot een bron van onvrede maakt. Mensen met een beperkte beurs hebben echter een beperkte keuze. Een voldongen feit, waar mensen vaak niet naar leven. Men steekt zich in diepe schulden om toch aan een bepaalde levensstandaard te kunnen voldoen. Bijvoorbeeld een dure auto, vakanties en dure levensmiddelen. Hierdoor kunnen vaste rekeningen niet meer betaald worden, maar beschikken mensen ondertussen ook over dure elektronica, bijvoorbeeld een plasmascherm. (zie ook Metro van vrijdag 27 januari 2006 " Veel klagen, maar ook een plasmascherm".)

De stuurgroep realiseert zich dat naast bovengescreven analyse er echter ook talloze mensen zijn die door persoonlijke tragedie diep in de schulden komen. Echtscheidingen en verslavingen zijn frequente oorzaken voor een behoorlijke

armoedeval. Veel van de mensen die bij de voedselbank aankloppen hebben te maken met dergelijke tragedie. Voor deze mensen zal een oplossing op maat gezocht moeten worden.

Conclusies en aanbevelingen

Om de relatieve armoede het hoofd te bieden, zijn in ieder geval twee zaken van belang.

1) Structuurverandering bij gemeenten.

De grote sociale diensten zijn uitgegroeid tot bureaucratische instanties. Deze enorme overhead heeft als gevolg dat het geld en de menskracht steeds minder bij de doelgroepen zelf komt. Daarnaast worden door bezuinigingen welzijnsinstanties gedwongen om te fuseren. Met als gevolg dat ook de mensen in het veld, zoals de reclassering, jongerenwerkers e.d. met steeds meer papieren rompslomp komen te zitten en hierdoor minder tijd aan de doelgroepen zelf kunnen besteden. Dit zal moeten veranderen. Zeker met de decentralisering van de Wet Werk en Bijstand en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning in het verschiet. Steden zullen deze nieuwe verantwoordelijkheden moeten aangrijpen om een grote re-organisatie van de sociale diensten en het welzijnswerk in te zetten. In de nieuwe structuur zal het zwaartepunt van de mankracht moeten liggen in het veldwerk. Daar mag geen bezuiniging meer plaats vinden. Daartegenover zal de overhead drastisch moeten worden teruggebracht.

2) Cultuurverandering bij hulpverleners en burgers. Om de armoede te lijf te gaan, zal de gedachte dat allerlei keuzemogelijkheden kunnen worden gefaciliteerd, moeten worden losgelaten. Daarentegen zal er met en voor mensen een oplossing

moeten worden gezocht in hun eigen financiële situatie. Kredietverstrekking zal voorafgegaan moeten worden aan strengere eisen en gepaard moeten gaan met meer preventie bij risicogroepen, zoals jongeren en mensen met een inkomen tot 120% van het minimum.

3) Toegesneden hulp en begeleiding voor hen, die door persoonlijke tragedie met een armoedeval te maken krijgen.

2.1.2. De duiding van armoede: sociaal- economische achterstand versus sociaal-culturele kwesties

Analyse

Wanneer er gekeken wordt naar armoede is het van groot belang om een onderscheid te maken tussen sociaal-economische achterstandkwesties en sociaal-culturele fenomenen zoals de concentratie van etnische minderheden in eigen kring en andere zaken die meer te maken hebben met integratie.

In (politieke) discussies en in media-uitingen worden deze twee kwesties te gemakkelijk door elkaar gebruikt en wordt de discussie over armoede enerzijds en de discussie over integratie anderzijds onduidelijk en onzuiver. Een onderscheid tussen beiden is echter van groot belang.

Ten aanzien van sociaal-economische verschillen bestaat er veel meer politieke consensus over welke problemen zich voordoen en wat de wenselijke oplossingen daarvoor zijn. Problemen als hoge schooluitval, jongerenwerkloosheid e.d. worden, zowel door links als rechts, breed gesignaleerd. Oplossingen die bijdragen aan minder schooluitval en meer arbeidsparticipatie kunnen vaak rekenen op breed politiek draagvlak.

Ten aanzien van sociaal-culturele fenomenen is er meer onduidelijkheid en

grotere politieke verdeeldheid. Zaken als de concentratie van etnische minderheden, de toename van radicale moslimjongeren, taalachterstanden bij veel moeders van allochtone afkomst, zijn wel bekende onderwerpen, maar over de oplossing bestaan grotere verschillen van mening bij diverse politieke stromingen. Met name de plaats van religie in dergelijke zaken zorgt voor veel debat. (Op de rol van religie wordt in de derde paragraaf apart terug gekomen.) Het onzuiver worden van discussies heeft ook zijn weerslag op het maatschappelijk klimaat in stedelijke wijken. Daarom vindt de stuurgroep het van belang dat de duiding van armoede zuiver plaats vindt.

Conclusies en aanbevelingen

Om in het debat over armoede het verschil tussen sociaal economische achterstanden en sociaal-culturele kwesties duidelijk te maken en te houden wil de stuurgroep de volgende aanbevelingen doen:

- 1) Duidelijkheid in debat. In het politieke debat zullen door in de eerste plaats CDA politieke problemen duidelijk gelabeld moeten worden. Over wie gaat het debat? Wat zijn de problemen? En wat de voorgestelde oplossingen? Hierin mag geen politieke correctheid heersen. In beleidsstukken en media-uitingen zullen CDA politici zeer zorgvuldig moeten zijn in de duiding van zaken. Vaststaat dat bijvoorbeeld de allochtoon of de islam niet bestaat. Nadere duiding is onmisbaar. Een zorgvuldige, consequente voorstelling van zaken door met name politici zal ten goede komen aan het maatschappelijke klimaat.
- 2) Acceptatie van concentratie van verkleuring is niet hetzelfde als acceptatie van

concentratie van armoede. In de politiek zal de concentratie van mensen met eenzelfde etnische achtergrond in steden geaccepteerd moeten worden. Steden zijn nu eenmaal verkleurd en dat is in principe geen probleem. Bovendien kiezen mensen er vaak zelf voor om onder gelijken te gaan wonen. Acceptatie van concentratie van verkleuring staat echter niet gelijk aan de acceptatie van de concentratie van mensen met een sociaal-economische achterstand. Dit laatste is onwenselijk en zorgt voor een maatschappelijke isolatie.

2.2. Participatie van burgers in vrijwilligerswerk

Al tijdens buigen politici en beleidsmakers zich over de sociale cohesie in steden. Enige betrokkenheid van mensen bij hun omgeving en omwonenden wordt gezien als voorwaarde voor een gezond functionerende samenleving. Vrijwilligerswerk is voor het CDA bij uitstek een uiting van deze betrokkenheid. Maar hoe staat het met het vrijwilligerswerk in de steden?

2.2.1. Vrijwilligerswerk in steden: de stand van zaken

Analyse

Het CDA heeft vrijwilligers hoog in het vaandel staan. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en zijn daardoor een belangrijke pijler voor onze samenleving. Zij zijn actief in verenigingen, bij het organiseren van festiviteiten en straks bij de uitvoering van de WMO (Wet maatschappelijke ondersteuning). Een veel gehoord probleem, met name in steden, is de afname van vrijwilligers.³ Over het algemeen zijn hiervoor een aantal

redenen aan te wijzen: de afname van kerkelijk betrokkenen, die van oudsher zeer bij vrijwilligerswerk betrokken zijn. Groeiend tijdgebrek, vooral doordat meer mensen werken en een verschil tussen ouderen en jongeren in opvatting over wat je voor de samenleving moet doen. Ook de buurt waar je woont heeft invloed op de mate van vrijwilligerswerk. In sommige stedelijke wijken zijn relatief veel 1 en 2 persoonshuishoudens. Deze huishoudens zijn minder gericht op hun directe omgeving met als gevolg minder participatie in vrijwilligerswerk.

Bij de afname van vrijwilligers moet een verschil gemaakt worden tussen kwantitatieve tekorten en kwalitatieve tekorten. Kwantitatieve tekorten zijn beperkt. Er zijn nog best veel mensen die bereid zijn om enige vorm van vrijwilligerswerk te doen. Actiegroepen zijn bijvoorbeeld vaak succesvol. Daarnaast zijn er echter wel structurele kwalitatieve tekorten, met name bestuursfuncties zijn moeilijk op te vullen. Verder is er ook verschil tussen sectoren. Vooral de zorgsector ondervindt tekorten aan vrijwilligers.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Vanuit vrijwilligersorganisaties zelf moet er slimmer op de capaciteiten van stedelijke vrijwilligers worden ingesprongen. Er moet goed gekeken worden naar de beschikbare tijd van mensen. Vaak zijn organisaties geneigd om het probleem uitsluitend bij de onwilligheid van eventuele vrijwilligers neer te leggen, terwijl er ook vanuit organisaties zelf een hele vernieuwingsslag gemaakt kan worden. De wijze van werven van vrijwilligers is per sector en soort vereniging zeer verschillend. Wat bij de

ene sector geweldig werkt, kan bij de andere mislukken. Innovatie is wenselijk. Bij allochtone doelgroepen helpt bijvoorbeeld de persoonlijke benadering vaak het beste.

- 2) Verder zouden (sport) verenigingen leden vanaf 16 jaar het lidmaatschap als een totaalpakketje kunnen aanbieden: het lidmaatschap van een vereniging met rechten en plichten. De plichten moeten overzichtelijk en duidelijk zijn.

2.2.2. Toename vraag van vrijwilligers

Analyse

Sinds een aantal jaar is er meer vraag naar vrijwilligers dan vroeger. Bijvoorbeeld door de uitbreiding van de rol van ouders bij scholen, de toenemende vergrijzing en meer sportende mensen. Tegelijkertijd is in de vorige paragraaf geconstateerd dat het aantal vrijwilligers terugloopt. Des te belangrijker wordt de vraag hoe op een slimme manier aan de toenemende vraag kan worden voldaan. Mensen verbinden zich niet (alleen) uit liefdadigheid aan vrijwilligerswerk, maar (ook) uit eigenbelang. Wanneer het hun zelf niets oplevert, zullen mensen minder geneigd zijn zich ervoor in te zetten. Dit is een belangrijke gedachte, die bij de toename van de vraag naar vrijwilligers in gedachten moet worden gehouden.

Conclusies en aanbevelingen

Om tegemoet te komen aan de toenemende vraag naar vrijwilligers, is het belangrijk om te zoeken naar een duidelijk eigenbelang voor mensen. De oude gedachte dat mensen vrijwilligerswerk doen, vanuit een altruïstische levenshouding is te kwetsbaar. Daar kan geen beleid op worden gemaakt, omdat het aantal mensen dat werkelijk vanuit liefdadigheidsmotieven te werk gaat,

³ Deze analyse is voor een deel gebaseerd op het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau "Vrijwilligersorganisaties onderzocht" van 2005.

te gering is. Het vrijwilligerswerk in steden moet daarentegen gepaard gaan met het investeren in functionele dwarsverbanden. Met andere woorden: het vrijwilligerswerk moet vrijwilligers iets opleveren. Om bijvoorbeeld ouders bij de scholen van hun kinderen te betrekken, kan er als tegenprestatie een korting worden gegeven in de aanschaf van de schoolboeken. Iedere instelling kan hiervoor zijn eigen invulling bedenken. De taak van de overheid is om in regelgeving hiermee soepel om te gaan.

2.2.3. Gemeentelijk beleid en regelgeving *Analyse*

Een andere belangrijke constatering als het gaat om vrijwilligerswerk is het gebrek aan samenhang in het beleid van gemeenten. Aan de ene kant worden verenigingen geholpen door middel van bijvoorbeeld de vrijwilligerscentrale. Anderzijds werken gemeenten dezelfde verenigingen weer tegen doordat bijvoorbeeld subsidies zeer abrupt worden ingetrokken, zonder een overgangsregeling. Burgerinitiatieven worden regelmatig in de kiem gesmoord, omdat de trage bureaucratie van de overheid in de weg staat.

Daarnaast hebben vrijwilligers, vooral bestuursleden, bij verenigingen te maken met een veelheid aan regels. Om drank en etenswaren te kunnen verkopen krijgt men te maken met de drank- en horecawet. Daarnaast zijn copyrights, sponsoringwetten en tal van vergunningen nodig en ook de arbowetgeving vraagt veel aandacht. Als er iets gebeurt, dan zijn vrijwilligers veelal niet verzekerd voor de gevolgen hiervan; zoals bijvoorbeeld het laten vallen van een patiënt of het foutief behandelen van een sportblessure. De complexiteit en bureaucratie van deze regels maakt het een tijdsintensieve bezigheid om vrijwilliger te zijn.

Men moet zich in steeds meer zaken verdiepen en zaken worden steeds omvangrijker. De bedrijfsvoering van verenigingen komt hierdoor in gevaar. Vrijwilligers zijn doorgaans niet gediplomeerd. Vrijwilligersorganisaties moeten echter veel meer gediplomeerde mensen in huis hebben om zonder risico te kunnen draaien.

Conclusies en aanbevelingen

Er moet eenduidigheid komen in de praktische en financiële ondersteuning vanuit stedelijke gemeenten richting vrijwilligerswerk. Verschillende regelgeving zal met elkaar moeten worden afgestemd. Daarvoor zullen gemeenten een duidelijk databestand van vrijwilligers moeten aanleggen. Zo kan inconsistentie in beleid richting verenigingen en instellingen beter worden voorkomen. Gemeenten hebben op dit moment nauwelijks overzicht van wat er allemaal binnen hun gemeente gebeurt. Daarnaast moet er een goede verzekering komen voor de risico's die vrijwilligers lopen bij het uitoefenen van hun vrijwilligerswerk. Burgerinitiatieven om wijk en buurt leefbaarder te maken moeten snel en daadkrachtig ondersteund en uitgevoerd worden.

2.3. Omgangsvormen in het stedelijke publieke domein

Om de omgangsvormen van stedelingen onder elkaar te verbeteren worden in veel steden allerlei initiatieven genomen. Zo is er in Amsterdam de 'dag van de dialoog'. Dan spreken allochtonen en autochtonen met elkaar. Ook werd het 'hallo buuf' project begonnen, waarbij mensen werden aangemoedigd elkaar gedag te zeggen. En de armbandjes van 'respect 2 all' en 'armoede de wereld uit' kent iedereen. In deze paragraaf een aantal analyses van de omgangsvormen in het stedelijke publieke domein.

2.3.1. De (on)houdbaarheid van subsidiariteit

Analyse

Het CDA gelooft in eenheid in verscheidenheid. Nederland kent een grote verscheidenheid aan culturen en religies, al van oudsher, vooral in de steden. Naast het geloof in eenheid in verscheidenheid heeft de partij een groot vertrouwen in subsidiariteit: het neerleggen van verantwoordelijkheden op een zo laag mogelijk niveau. Deze twee zaken staan echter sinds enkele decennia op gespannen voet met elkaar. De eenheid in verscheidenheid blijkt, met name in steden een zeer wankel verschijnsel. 11 september 2001 en de moord op Theo van Gogh drukken een belangrijke stempel op het huidige maatschappelijke klimaat. Belangrijkste uitkomst is dat allochtonen en autochtonen openlijk met elkaar zijn geconfronteerd. Een confrontatie die lang is uitgebleven, doordat beide bevolkingsgroepen langs elkaar heen leefden. Gevolg is dat de collectieve toekomst door Nederlanders veelal negatief wordt gezien, terwijl de individuele toekomst positief wordt beoordeeld. Het is maar de vraag of in een dergelijk klimaat de verschillende burgergroepen grote maatschappelijke verantwoordelijkheden kunnen en moeten dragen. Een goed werkende civil society is alleen haalbaar met sterke individuele bevolkingsgroepen. Het is van groot belang dat er geen onderling burgerwantrouwen is. Ook is het van groot belang dat mensen binnen goed functionerende sociale bindingskaders (zoals school, werk, gezin e.d.) vallen. Subsidiariteit en eigen verantwoordelijkheid zijn echter uitgangspunten van dit kabinet. Steeds meer verantwoordelijkheden worden bij de (stedelijke) samenleving teruggelegd. Dit is echter moeilijk voor groepen mensen die buiten de sociale bindingskaders vallen.

En juist in steden is dat bij veel mensen het geval.

Conclusies en aanbevelingen

Met name in steden zal het terugleggen van verantwoordelijkheden vooraf gegaan moeten worden door de toerusting van de mensen aan wie verantwoordelijkheden worden toegekend. Dit zal inhouden dat de rol en verantwoordelijkheid van maatschappelijke- en welzijnsorganisaties zal groeien. De overheid zal hen moeten ondersteunen. Daarbij zal de legitimiteit van het handelen van deze organisaties sterker moeten worden, de vrijblijvendheid voorbij. Hulp bij opvoeding, gezinscoaching en maatschappelijke stages op scholen en bij bedrijven kunnen worden ingezet om deze toerustingstaak vorm te geven.

2.3.2. Focus op de juiste doelgroepen *Analyse*

Sinds de moord op Pim Fortuyn en het aantreden van de kabinetten Balkenende I en II is er steeds meer aandacht gekomen voor omgangsvormen. Het waarden en normen vraagstuk, toegenomen aandacht voor integratievraagstukken en de eigen verantwoordelijkheid van mensen. Daarbij worden veel nieuwe wetsvoorstellen en projecten gelanceerd. De stuurgroep is van mening dat daarbij wel de focus op de juiste doelgroepen moet liggen. Met name een forse investering in jeugd en jongerenwerk in steden is van cruciaal belang. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Ook investeringen in taalonderwijs voor migranten verdienen dringend prioriteit. De stuurgroep is van mening dat er meer geld en politieke aandacht beschikbaar moet komen om onder genoemde aanbevelingen te realiseren.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Bij een grootschalige investering in jeugd, moeten alle jongeren betrokken worden van jong tot oud en niet slechts één leeftijdscategorie. Een permanente coaching is zeer waardevol. De meeste aandacht en investeringen gaan op dit moment naar een kleine groep. Vooral de veelplegers en harde kern jongeren krijgen naar verhouding erg veel aandacht. Grote groepen jongeren blijven hierdoor uit zicht.
- 2) Oudere migranten (65 plus) een rustige, oude dag gunnen. Er moeten aan deze groep geen onnodig extra eisen worden gesteld. Met andere woorden zij hoeven niet meer verplicht aan allerlei cursussen mee te doen.
- 3) De wachtlijsten voor Nederlandse les moeten verdwijnen. Bij Nederlandse les voor allochtone vrouwen moet standaard kinderopvang zijn.
- 4) Migrantenkerken en moskeeën nadrukkelijker betrekken bij het toerusten van hun eigen gemeenschappen voor hun participatie in de samenleving. Sleutelfiguren uit migrantengroepen moeten zich nadrukkelijker met het integratievraagstuk gaan bemoeien en zich over zaken uitspreken. Moskeebesturen dienen zich meer open te stellen voor hun omgeving. Ze zijn momenteel vaak zeer gesloten, doordat er met name veel ouderen in moskeebesturen zitten, met weinig aansluiting bij de samenleving. Toegang kan via actieve moslimjongeren beter tot stand komen. Zij kunnen vaak op hun beurt contact leggen met het moskeebestuur.

2.3.3. Scheiding tussen kerk en staat: ondoordringbare muur of transparante wand?

Analyse

In ons land bestaat een scheiding tussen kerk en staat. Deze scheiding blijkt in de praktijk

van het stedelijk beleid echter een ondoordringbare muur. Door ambtenaren wordt deze scheiding rigide en willekeurig gehanteerd. Er is een grote ongemakkelijkheid richting identiteitsgebonden welzijns- en zorgorganisaties. Dit is de laatste paar jaar toegenomen. Religie wordt teveel gezien als een bedreiging voor de vrijheid.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Uiteraard is de scheiding tussen kerk en staat een groot goed, een principe waar ook christen-democraten volledig achter staan. Maar het concept wordt nu te krampachtig gebruikt. Er zou door de overheid meer gekeken kunnen worden hoe identiteitsgebonden organisaties en kerken van nut kunnen zijn. Er wordt namelijk door kerken en andere religieuze groepen ongelooflijk veel goed werk verzet. Ambtenaren zijn vaak weinig op de hoogte van de aard en inhoud van verschillende religies. Zij dienen hierin meer onderwijs te krijgen. Gemeenten zouden bij hun sociale kaart ook de activiteiten van kerken en religieuze instellingen moeten inventariseren en vermelden.
- 2) Van de aanwezigheid van CDA wethouders in colleges van steden moet in zake religieuze kwesties een positieve bijdrage verwacht worden. Van hen mag, gezien hun achtergrond, verwacht worden dat zij op de hoogte zijn van de inhoud van verscheidene religies en dat zij nuances kunnen aanbrengen in discussies over religie. Hierdoor kunnen religieuze organisaties en de overheid elkaar meer van nut zijn en wordt de scheiding tussen kerk en staat een transparante wand.

2.4. Onderwijs in de stad

Het onderwijs in de grote steden staat onder grote druk. Taalachterstanden, verstikkende

regelgeving, negatieve beeldvorming van 'zwarte' scholen, vernietiging van diversiteit tussen scholen door grote fusies, veel schoolverlaters. Het is overigens een wijdverbreid misverstand dat zwarte scholen per definitie achterstand scholen zijn. Toch is dit wel het beeld dat bij veel ouders leeft. Een voorbeeld kan dit verduidelijken: hoogopgeleide ouders willen hun kind graag in de buurt op school, maar niet als de buurtschool te zwart is. Is dit wel het geval, dan geeft 60% van de autochtone en allochtone ouders aan dat ze dan uit zouden wijken naar een andere, wittere school. Kortom, hoe hoger de opleiding van ouders hoe groter de vraag naar een witte school. Wat betreft de kwaliteit van het onderwijs is echter niet zozeer de kleur van de school het probleem als wel het aantal achterstandsleerlingen dat vertegenwoordigd is. In deze paragraaf aandacht voor een aantal zaken betreffende het onderwijs in steden.

2.4.1. Opkomende vorm van bijzonder onderwijs in de steden: het islamitische onderwijs

Analyse

CDA politici in gesprek met leerlingen van het Islamitisch College Amsterdam.

De stedelijke samenleving verandert snel. De grote hoeveelheid migranten van islamitische afkomst heeft ervoor gezorgd

dat er een sterke groei van islamitische scholen heeft plaats gevonden. Deze scholen zijn regelmatig onderwerp van debat in Kamer en gemeenteraad. De stuurgroep is van mening dat de vrijheid van bijzonder onderwijs gewaarborgd moet blijven. Onderwijs biedt een belangrijk deel aan de opvoeding van kinderen en daarbinnen past een heel stuk eigen identiteit. Desalniettemin is het van groot belang dat datgene wat onderwezen wordt, binnen de regels van de rechtstaat blijft. Kwalijke praktijken moeten worden aangepakt.

Op een aantal islamitische scholen in grote steden zijn er leraren die het Nederlands onvoldoende beheersen. De werving van gekwalificeerd personeel, vormt een probleem bij verschillende scholen. Reden hiervoor is dat leerkrachten uit bijvoorbeeld Marokko en Turkije in Nederland zeer snel een lesbevoegdheid krijgen. Zij hoeven slechts een aanvullende cursus te volgen. Vaak hebben zij echter, na afronding van een dergelijke cursus nog niet het gewenste niveau.

De beheersing van de Nederlandse taal is ook voor leerlingen en hun ouders een vereiste. Ouders moeten hun kinderen begeleiden en dat is onmogelijk als zij de leraar die hun kind lesgeeft niet kunnen verstaan.

Soms is er sprake van een islamitische richtingsstrijd. Er ontstaat op scholen een sfeer van achterdocht en wantrouwen. Men neemt elkaar de maat over wat wel en niet mag. Dit geeft dan ook problemen bij vakken als CKV (Culturele en Kunstzinnige vorming). Dans en muziek zijn dan bijvoorbeeld niet toegestaan.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Het afgeven van een lesbevoegdheid moet beter gecontroleerd worden. Het machtig zijn van de Nederlandse taal is uiteraard een vereiste. Daarnaast zijn ook zaken als kennis van de Nederlandse rechtstaat, normen en waarden en didactiek van groot belang.
- 2) Islamitische scholen moeten, overigens net als andere bijzondere scholen, duidelijk zijn over de religieuze eisen die aan leerkrachten worden gesteld. Bijvoorbeeld ten aanzien van het dragen van een hoofddoek en de richting van de islam die op de school geldt. Een duidelijk vaststaand beleid voorkomt problemen bij de aanname van personeel en daarmee wordt er eenduidigheid geschapen over de identiteit. Wanneer er structureel onduidelijkheid over de richting bestaat, moet de onderwijsinspectie ingrijpen.
- 3) Taalplicht voor ouders: ouders moeten de Nederlandse taal beheersen. Dit is nodig om hun kinderen op een adequate manier te kunnen begeleiden. Daarnaast dient de voorschool een basisvoorziening te worden in steden, zodat kinderen met een voldoende beheersing van de Nederlandse taal aan hun school kunnen beginnen.

2.4.2. Het onderwijzend personeel in de stad*Analyse*

Aan het onderwijzend personeel in steden worden steeds meer eisen gesteld. Met name in de omgangsvormen. Het aantal verschillende culturen op scholen neemt toe. De culturele verschillen tussen de vele nationaliteiten komt op verschillende manieren naar voren. Zo zijn Antilliaanse jongens bijvoorbeeld zeer nadrukkelijk aanwezig en kennen zij een andere seksuele

moraal. Terwijl Marokkaanse meisjes vaak zeer terughoudend zijn, zeker als het gaat om seksuele beleving. Culturele verschillen leiden regelmatig tot botsingen tussen leerlingen op scholen. Het beroep van docent verandert door deze ontwikkelingen van ´vakdocent´ naar ´mensspecialist´. Dit vereist docenten met verschillende en meerdere competenties. Daarnaast hebben onderwijzers in steden te maken met relatief veel achterstandsl leerlingen. Deze leerlingen vergen veel aandacht van docenten. Ook hebben docenten te maken met een grote schooluitval van leerlingen, hetgeen zeer frustrerend is. Docenten willen vaak niets liever dan leerlingen naar de eindstreep brengen. Grote problemen beginnen wanneer leerlingen 17,9 jaar en ouder zijn: leerlingen van 18 jaar zijn “zelfstandig” en vallen niet meer onder de ouderlijke verantwoordelijkheid. Bij het ROC mogen leraren de ouders bijvoorbeeld dan niet meer betrekken bij het onderwijs van de deelnemers.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) In lerarenopleidingen moet meer aandacht komen voor de omgangsvormen van verschillende culturen. Daarnaast moeten scholen nadrukkelijk activiteiten ontplooiën, die tot doel hebben de verschillende etniciteiten en religies in een klas met elkaar in contact te brengen en van elkaar te laten leren. Vernieuwing van het vak maatschappijleer kan daarbij een rol spelen.
- 2) Er zal flink geïnvesteerd moeten worden in een verjonging en verkleuring van docenten om het schoolaanbod in de toekomst te waarborgen.
- 3) Er moeten zorgteams komen in de basisscholen met als primaire taak leerlingen en leerkrachten op de scholen te ondersteunen. Voor leerlingen met

ernstige gedrags- of psychiatrisch problematiek moet adequate opvang worden gerealiseerd. Ook bureau Jeugdzorg moet hierbij worden betrokken.

- 4) Reserveren van plaatsen van achterstandsl leerlingen; bijvoorbeeld de verplichting voor elke school om een percentage achterstandsl leerlingen op te nemen. Hiervoor is wel medewerking van ouders en schoolbesturen noodzakelijk.
- 5) Kleine klassen: het belang van kleinschalig onderwijs blijft van onverminderd belang. Zo krijgt iedere leerling de aandacht die hij/ zij nodig heeft.
- 6) Docententeams meer eigen verantwoordelijkheid geven met betrekking tot de middelen en invulling van het lesprogramma. Docenten kunnen meer op hun professionaliteit aangesproken worden. Dit zal tevens het zelfbeeld van de beroepsgroep verbeteren. De positieve verhalen over docenten en het (goede) werk dat ze verrichten dient beter over het voetlicht gebracht te worden.

2.4.3. Stages*Analyse*

Scholieren op het middelbaar en hoger onderwijs moeten voordat ze hun diploma kunnen halen een aantal weken stage lopen. In steden is er een gebrek aan geschikte stageplekken. Veel winkelketens nemen bijvoorbeeld scholieren van vmbo/mbo niet meer aan, vanwege het (deels door eigen ervaring opgedane) negatieve imago van deze leerlingen. Het beeld dat de scholieren op hun beurt van de maatschappij krijgen wordt op deze manier verslechterd. Dit leidt tot vroegtijdig schooluitval en persoonlijke problemen van de scholier. Ondanks het feit dat het kabinet en de grote steden reeds veel maatregelen in gang gezet hebben, is blijvende aandacht voor dit probleem noodzakelijk.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Bedrijven stimuleren in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid, door hen (bijvoorbeeld fiscaal) aan te moedigen een bepaald percentage allochtone jongeren op te laten nemen als stagiaires. Goed functionerende jonge allochtonen kunnen een sleutelfunctie vervullen. Van belang is hen op de arbeidsmarkt en in de maatschappij te stimuleren en te behouden. Vaak zijn zij in Nederland geboren en weten waar de schoen wringt. Zij kunnen richting bedrijven een ambassadeursrol spelen voor veelbelovende allochtone jongeren. Zo wordt wellicht meer voorkomen dat de goeden onder de slechten leiden.
- 2) Het onderwijs moet vraaggestuurd gaan werken en inspelen op de wensen van arbeidsorganisaties en ondernemers. Er dient te worden gekozen voor een “netwerk” oplossing in plaats van problemen direct in de regelgeving op te lossen. Op korte termijn meer samenwerking tussen de jeugdzorg, CWI (Centrum Werk en Inkomen), scholen, politie, welzijn, etc. Op lange termijn kan dan eventueel ook de regelgeving aangepast worden. De gemeente kan bij de netwerkoplossing de regiefunctie op zich nemen om ondernemers en scholen bij elkaar te brengen zodat leerlingen meteen van school aan een baan of stageplek worden geholpen. De gemeente als makelaar tussen ondernemers en bedrijven en scholen.
- 3) De overheid moet zelf het goede voorbeeld geven, door zelf bijvoorbeeld 10% stagiaires aan te nemen.
- 4) Leerlingen die stage lopen dienen structureel bezoek te krijgen van een leraar/consulent van de school. Ook dienen leraren te kunnen worden ingezet op de werkplek van het erkende leerbedrijf: “learning on the job”.

3. De faciliterende stad

Inwoners van steden mogen van hun gemeente service gerichtheid verwachten. Transparantie en duidelijkheid zijn daarbij sleutelwoorden. In de praktijk staan ambtenaar en burger en politici en burger echter te vaak te ver van elkaars wereld vandaan. Dit kan anders en beter. In dit hoofdstuk wordt de aandacht gevestigd op twee onderwerpen die bij de expertmeetings naar voren zijn gekomen: de gemeentelijke politiek en stadseconomie.

3.1. Gemeentelijke politiek

In de inleiding is het al even aan de orde geweest. De laatste paar jaar is het politieke landschap in steden sterk veranderd. In 2002 vond er een sterke kleurwisseling is een aantal steden plaats. Met name in Utrecht en Rotterdam wonnen de leefbare partijen. De PvdA en de VVD verloren in veel steden terrein. Het aantal zwevende kiezers groeit. Hoe is nu precies de stand van zaken van de gemeentelijke politiek?

3.1.1. De politieke state- of mind van de stedeling

Analyse

Sinds de jaren '70 is de afbrokkeling van de verzuiling met name in steden gepaard gegaan met een grote politieke geloofsafval. Ideologieën hebben steeds meer plaats gemaakt voor one-issue bewegingen en one-issue politici. One-issue bewegingen zijn echter, volgens de stuurgroep, niet voldoende om de parlementaire representatie te dragen. Burgerschap kan en mag zich niet in een dimensie gaan afspelen. Mensen kijken echter steeds meer naar het nut en het eigenbelang, dan naar de ideologische affiniteit. De grote opkomst van leefbare en plaatselijke partijen lijkt dit te bevestigen. Het zijn pragmatische

partijen die niet volgens een ideologische leidraad opereren, maar afstemmen op direct zichtbare zaken waar stedelingen mee te maken hebben.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Om in te haken bij het veranderende politieke landschap zal het CDA zich in steden meer uitgesproken moeten opstellen. Positieve recente voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld de opstelling van het CDA Rotterdam en Amsterdam ten aanzien van coffeeshops in de nabijheid van scholen. Zonder haar ideologische veren los te laten kan het CDA zo een stap dichterbij de bewoners van steden zetten. Door problemen en oplossingen duidelijk te benoemen, weten mensen wat ze van een partij kunnen verwachten.
- 2) Om de versnippering van het politieke landschap te verminderen, moet de kiesdrempel worden verhoogd. Hierdoor worden verschillende lokale partijen gedwongen te kijken op welke gebieden ze kunnen samenwerken. In Den Haag bijvoorbeeld doen bij de gemeenteraadsverkiezingen 29 politieke partijen mee. Het is de vraag of dit tot gewenste verandering van de bestuurscultuur zal leiden. Hier ligt dan ook een taak voor de CDA afdelingen in de grote steden om de komende jaren hun netwerken te vergroten en de partij meer een afspiegeling te laten zijn van de bevolking.

3.1.2. Dualisme: feit of fictie

Analyse

Het dualisme blijkt, vooral in steden, een moeilijk uitvoerbaar stelsel. Voorheen waren raadsleden medebestuurders, tegenwoordig moeten zij het college

controleren. In de praktijk komt deze controle vooral neer op detailniveau, beleid dat direct waarneembaar is voor mensen in de steden die daar vervolgens de raadsleden op aanspreken. Het beleid op hoofdlijnen, de kaders en visies blijken een stuk moeilijker om te controleren. Dit komt door de kennisvoorsprong die het college altijd op raadsleden heeft. Van raadsleden wordt echter, door het verplaatsen van Rijkstaken naar gemeentelijk niveau, een steeds grotere bestuurlijke verantwoordelijkheid verwacht.

Daarnaast blijkt het heel moeilijk om voldoende raadsleden te vinden. Vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven zijn er nauwelijks. Politiek blijft toch een beetje liefdewerk oud papier. Weinig mensen blijken bereid om de overstap te maken van het bedrijfsleven naar de (plaatselijke) politiek. Daarnaast is een raadslidmaatschap (in de 4 grote steden minimaal 25 uur) vrijwel niet te combineren met een fulltime baan.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Het raadslidmaatschap moet meer professioneel worden. Raadsleden zijn samen met het college van B en W de wetgever. Met een steeds complexer samenleving en het overhevelen van rijkstaken naar gemeentelijk niveau is verdere professionalisering onontbeerlijk. Het raadslidmaatschap moet een aanvaardbare taak worden, zowel in gevraagde uren, als in netto vergoeding. Dit kan onder meer mogelijk gemaakt worden door het terugbrengen van het aantal raadsleden.
- 2) Er moeten ambassadeurs uit het bedrijfsleven zijn, die (tijdelijk) de overstap

⁴ De lokale rekenkamer heeft als missie rekenkamers zodanig te ondersteunen en van kennis en informatie voorzien, dat zij in staat zijn onafhankelijk, professioneel en relevant onderzoek te doen dat de controlerende rol van de raad versterkt en bijdraagt aan transparantie naar de burgers.

willen maken naar de gemeentelijke politiek. Daarbij moeten zij nadrukkelijk gevraagd worden om de expertise die ze hebben. Politiek moet herkenbaar worden voor een groter deel van de werkende bevolking.

- 3) Raadsleden moeten meer en beter opgeleid worden, om daadwerkelijk het dualisme vorm te kunnen geven. Ondersteuning van raadsleden door bedrijfjes als de lokale rekenkamer⁴ wordt door de stuurgroep aangemoedigd. Ook de fractieondersteuning moet worden uitgebreid.
- 4) Binnen het CDA bepleit de stuurgroep grote steden een nauwere samenwerking met andere commissies en werkgroepen, in het bijzonder de bestuurdersvereniging en de afdeling Steenkampinstituut/HRM. De stuurgroep hoopt op deze manier meer service te kunnen bieden aan raadsleden in steden.

3.1.3. Versterken regionaal bestuur

Analyse

De stuurgroep grote steden constateert dat het in de zeven grootstedelijke regio's (kaderwetgebieden WGR+) ontbreekt aan een slagvaardige bestuursstructuur.

De groei van de welvaart in deze regio's blijft achter bij de concurrerende Europese regio's. De Randstad kent bijvoorbeeld een onoverzichtelijke "bestuurlijke lappendeken" van: vier provincies, vier grootstedelijke regio's, vier grote steden, zo'n honderdveertig andere steden en plattelandsgemeenten en een dozijn departementen.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) De CDA stuurgroep wil dat omwille van de welvaarts groei de slagvaardigheid van de zeven grootstedelijke regio's wordt vergroot, zonder hierbij de bestaande structuur van gemeenten, provincie en rijksoverheid fundamenteel te wijzigen. De Randstad Holland (vier grootstedelijke regio's tezamen) moet in de opvatting van de stuurgroep Grote Steden een positie in de top-5 van economisch sterke Europese regio's hebben om ook in de toekomst een belangrijke economische motor van Nederland draaiende te houden. Vanzelfsprekend behoren bij een sterke Randstad ook de grootstedelijke regio's van: Brabantstad, Arnhem/Nijmegen en Enschede/Hengelo. Tezamen vormen zij het kloppend hart van de Nederlandse economie.
- 2) De CDA stuurgroep pleit ervoor meer (wettelijke) bevoegdheden naar de stadsregio's te delegeren. Hiermee wordt de internationale concurrentiepositie van Nederland veilig gesteld. Het is noodzakelijk bevoegdheden, geografische grenzen en financieringsstromen die gerelateerd zijn aan de bestaande structuur van gemeenten, provincie en rijksoverheid te herschikken. Indien op korte termijn dit niet slagvaardig wordt opgepakt is de stuurgroep bevreesd dat de sociaal-economische gevolgen voor de zeven grootstedelijke regio's negatief zijn.

3.2. Stadseconomie: dienstverlening aan ondernemers in de stad

Steden zijn de centra voor culturele, economische en sociale ontwikkeling. Een goed lopende economie stelt stadsbewoners in staat deel te nemen aan de samenleving, verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen levens en dat van anderen. Economie verhoogt de leefbaarheid in wijken. In dat kader is economie voor het CDA meer dan groeicijfers alleen. Nederlandse steden, zo stelden wij al in de inleiding verkleuren en verjongen in ras tempo. Deze ontwikkelingen moeten met beide handen worden aangegrepen. Het zijn namelijk ontwikkelingen die de toekomst van de stadseconomie zullen vormen. In steden zijn veel startende ondernemers, vooral ook van allochtone afkomst. In deze paragraaf daarom speciaal aandacht voor de faciliterende rol van de overheid richting ondernemers.

3.2.1. Een aantal feiten en cijfers

Analyse

In veel steden neemt het aantal zelfstandigen in winkelgebieden af. Ook ontstaan buiten de steden megawinkels en centra die de koopkracht uit de steden wegtrekken. Er komen steeds meer ketenwinkels. Hierdoor wordt het moeilijker voor zelfstandigen om zich te handhaven. Er is weinig klankbord en alle bedrijfsrisico ligt op eigen schouders. Daarnaast hebben zelfstandigen in steden te maken met overlast, zoals winkeldiefstal, vernielingen en bedreigingen. Aanpassingen om veiligheid te garanderen kosten veel geld, dit is voor zelfstandige ondernemers vaak een flinke aanslag op de begroting. Gezien deze zaken is het verwonderlijk dat slechts 10% van de ondernemers in steden zich heeft georganiseerd. Ook de samenwerking met politie en

overheid laat te wensen over. Belangen- en brancheverenigingen richten zich vooral op bestaande leden. Er wordt (nog) weinig gedaan om nieuwe leden aan te trekken. Een van de redenen hiervoor is het gebrek aan tijd. De regeldruk en correspondentie richting ondernemers vanuit de overheid blijft erg hoog, met grote tijdrovende boekhoudingen tot gevolg. Veel zaken zijn omslachtig omschreven. Regelmatig hebben ondernemers juridische hulp nodig om zaken te regelen.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Het verlichten van vergunningen en lasten blijft onverminderd belangrijk.
- 2) Om het zelfstandig ondernemerschap in bepaalde winkelgebieden (bijvoorbeeld in achterstandswijken of grote winkelcentra waar alle zelfstandigen dreigen te verdwijnen) te bevorderen kunnen gemeenten kanszones instellen. Een zelfstandig ondernemer krijgt een investeringspremie om zich in een bepaalde zone te vestigen. Deze premie geldt voor bestaande en nieuwe ondernemers. Wanneer meerdere zelfstandigen zich in een dergelijke zone vestigen, zal dat een aantrekkende werking hebben.
- 3) In het verlengde van de kanszones, kunnen steden ook zogenaamde BID zones voor bedrijven aanwijzen. BID staat voor Business Improvement District. In een BID-gebied krijgen ondernemers de mogelijkheid met de opbrengst van een gemeentelijke heffing extra maatregelen te treffen die het gebied verbeteren. De heffing wordt ingesteld, nadat een democratische meerderheid van de betrokken ondernemers akkoord gaat met de gemaakte plannen. De betrokken ondernemers hebben zelf het initiatief en regelen zelf de uitvoering. In een BID betalen en beslissen alle ondernemers

mee. Hierdoor is de BID tevens een oplossing voor de zogenaamde freeriders (ondernemers die niet meebetalen, maar wel profiteren van verbeteringen in een winkelgebied.)

- 4) Gemeenteambtenaren die te maken hebben met ondernemers en het bedrijfsleven moeten verplicht stages lopen in het werkveld. Hierdoor moet hun dienstverlening richting ondernemers verbeteren.
- 5) Brancheorganisaties moeten een actievere opstelling kiezen om nieuwe leden en doelgroepen te bereiken. Zij hebben een duidelijke faciliterende en stimulerende rol, maar zijn nu nog teveel gericht op bestaande leden.
- 6) Het CDA dient een visie te ontwikkelen op de komst van grootschalige detailhandelsvestigingen in de periferie en de positie van de kleine winkelgebieden in stadswijken.

3.2.2. Starters en innovatie

Analyse

De stad kent een groot aantal startende ondernemers. Er zijn grofweg twee soorten starters te onderscheiden: starters vanuit een uitkeringssituatie en starters vanuit een werksituatie. De eerste groep is doorgaans kwetsbaarder dan de tweede, met name op het gebied van de inkomenszekerheid. Binnen deze groepen bevinden zich ook de zogenaamde doorstarters. Dit zijn starters die een familiebedrijf overnemen, waar geen opvolging te regelen was. Bijvoorbeeld omdat eventuele kinderen niet konden of wilden. Starters kloppen vaak aan bij de gemeente voor financiële ondersteuning, omdat veel banken startende ondernemers afwijzen. De (financiële) ondersteuning vanuit gemeenten is echter te eenzijdig gericht op de starter vanuit een uitkeringssituatie.

Er zijn weinig faciliteiten die dynamische starters ondersteunen. Verder ondervinden veel (her)startende ondernemers in steden grote problemen in het vinden van een geschikte bedrijfsruimte.

Door al het bovenstaande lijkt het alsof starters alleen maar veel kosten en dat gemeenten er hun handen vol aan hebben. Uiteraard is dat beeld te eenzijdig. Er zit een grote innovatieve kracht in startende ondernemers. Nieuwe ondernemers in steden hebben te maken met een omgeving die hen vaak dwingt om creatief te zijn. Ze moeten inspelen op zaken als een bereikbaarheid, veiligheid, een zeer gevarieerde klantenkring e.d. De stedelijke omgeving stelt hoge eisen aan starters, maar prikkelt derhalve ook hun innovatieve vermogen. Uiteindelijk zullen steden en wijken baat hebben bij het goed ondersteunen van ondernemers. Het zal namelijk een bloeiende stadseconomie tot gevolg hebben en een bloeiende stadseconomie komt de leefbaarheid ten goede.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Veel startende ondernemers kunnen de eerste tijd zeer moeilijk rondkomen. Enige inkomenszekerheid is echter wel van groot belang, zeker wanneer er sprake is van een gezin dat onderhouden moet worden. Steden zouden in samenwerking met banken een startersfonds kunnen beginnen, bijvoorbeeld in de vorm van microkredieten. Dit om met name de eerste stappen voor starters in het ondernemersvak te overbruggen. Een dergelijk startersfonds moet niet alle ondernemersrisico's wegnemen, want enige mate van risico nemen hoort bij het vak. Op dit moment zijn echter de financiële risico's te groot, waardoor veel starters na 1 of 2 jaar alweer moeten stoppen.

- Een startersfonds zorgt ervoor dat overheid en banken het eerste jaar garant staan. Zo wordt er een garantie gegeven dat een gezin kan doordraaien.
- 2) Steden moeten een ondernemersloket beginnen (In sommige gemeenten gebeurt dit al). Alle instanties die (startende) ondernemers nodig hebben, zitten bij dit ene loket. Een dergelijk loket kan zowel in digitale als fysieke vorm.
- 3) Inspecties m.b.t. ondernemers moeten gaan samenwerken. De coördinatie daarvan ligt nu bij de ondernemer zelf. Die moet ervoor zorgen dat alle verschillende soorten inspecties bij de onderneming langskomen. De overheid kan dit gemakkelijk bij het ondernemersloket faciliteren. Alle inspecties komen dan bij dit loket samen.
- 4) Start een 'pum' voor ondernemers. (PUM staat voor het Nederlandse Programma Uitzending Managers. Het zendt senior-adviseurs - die veelal met pensioen zijn - uit naar bedrijven en instellingen in Afrika, Azië, Latijns-Amerika en midden- en Oost-Europa). Bij een pum voor ondernemers worden ervaringsdeskundigen aan startende ondernemers gekoppeld als coach.
- 5) In de oriëntatiefase voor ondernemerschap starters vrijstelling geven van sollicitatieplicht. Een startende ondernemer is ook bezig met het vinden van werk. Deze oriëntatiefase kost een hoop tijd en geld. Het daarnaast ook nog verplichten tot solliciteren is niet billijk. Ondernemers in de oriëntatiefase moeten echter wel melding maken van hun (eventuele) vorderingen.
- 6) Om startende ondernemers aan bedrijfsruimte te helpen kan het zgn. 'kangarooconcept' een oplossing bieden. In dit concept zijn de kangaroes grotere bedrijven, die ruimte over hebben.

Zij bieden deze ruimte aan aan startende ondernemers. Gemeenten moeten hierbij zorgen voor het opzetten van geschikte faciliteiten (bijvoorbeeld passende verzekeringen) waardoor starters tegen vergoeding faciliteiten van bestaande bedrijven kunnen gebruiken.

- 7) Gemeenten kunnen een marktplaats voor bedrijfsoverdracht starten. Op een dergelijke (digitale) marktplaats worden startende ondernemers gekoppeld aan doorstarters. Hierdoor vinden stoppende ondernemers een geschikte opvolging en kunnen starters uit de voeten met een reeds bestaande infrastructuur, hetgeen een hoop tijd en moeite kan besparen.
- 8) Gemeenten moeten innovatie bij zelfstandige ondernemers bevorderen. Deze zit in de ondernemer als mens en moet zeker niet als iets hoogdravends gezien worden. Innovatieregelingen zijn nu vaak te grootschalig, waardoor weinig aantrekkelijk voor het (startende) Midden- en Klein bedrijf. Hierdoor verdwijnt veel geld van dergelijke regelingen naar grote bedrijven. Een landelijk overzicht van alle regelingen die er zijn om innovatie te bevorderen zou startende en reeds opererende zelfstandigen enorm van dienst zijn.
- 9) In haar aanbesteding (jaarlijks 30 miljard) moet de overheid meer aanbesteden aan het klein bedrijf, om ook zo innovatie te stimuleren. Nu wordt om risico's te mijden vaak uitsluitend aanbesteed bij midden- en groot bedrijf. De overheid zou een bepaald percentage bij het klein bedrijf kunnen aanbesteden. Het zijn vaak deze ondernemers, die effecten van hun beleid direct terugvoelen in hun portemonnee. Een te grote angst dat kleine ondernemingen falen is derhalve niet terecht.

4. De aantrekkelijke woonstad

Steden hebben mooie en aantrekkelijke kanten. Ze worden regelmatig bezongen: de mooie en karakteristieke plekjes in Amsterdam, Den Haag en andere steden. Gemeentebesturen vinden het belangrijk om hun stad aantrekkelijk te houden. Een mooi en interessant cultuuraanbod, oude binnensteden, markten, goede sportclubs en goede, leefbare woonwijken. Er wordt door steden veel geld uitgetrokken om deze zaken in stand te houden. In dit hoofdstuk komen een aantal zaken die een stad tot een aantrekkelijke woonstad moeten maken ter sprake. In de eerste paragraaf aandacht voor demografische ontwikkelingen en huisvesting, in de tweede aandacht voor sport en cultuur.

4.1. Demografische ontwikkeling en huisvesting

Analyse

De demografische ontwikkeling in steden verloopt drastisch anders dan in de rest van Nederland. Met name de Turkse - en Marokkaanse populatie zal verder toenemen. Vermogende burgers, zowel allochtoon als autochtoon trekken weg uit de stad. De lagere inkomensgroepen blijven achter. Dit terwijl juist van onder meer succesvolle allochtonen een stimulerende werking uitgaat naar anderen in de gemeenschap. Mensen met een laag inkomen kunnen geen stappen zetten op de woningmarkt. Er ontstaat hierdoor meer sociale isolatie in steden. Goede en betaalbare woningen en goede voorzieningen (scholen, winkels e.d.) in de wijk zijn belangrijke voorwaarden om vermogende allochtone - en autochtone Nederlanders in steden te behouden. En om een menging te creëren van verschillende inkomensgroepen. Hierdoor kan de sociale isolatie van lage inkomensgroepen worden doorbroken.

Conclusies en oplossingsrichtingen

- 1) Steden moeten meer invloed krijgen op woningbouw in de regio, met name in het groene hart. Op dit moment bouwen middelgrote gemeenten, vlakbij de grote steden zelfstandig woningen met als gevolg dat de middenklasse uit steden daarheen wegtrekken. De stuurgroep is van mening dat met name de herstructurering van wijken in steden meer prioriteit verdient dan woningprojecten van randgemeenten. Herstructureringen van oude stadswijken komen echter zeer langzaam op gang, door een gebrek aan geld. Hierdoor trekken steeds groepen middeninkomens weg. En eenmaal weg is weg, dergelijke groepen keren zelden weer terug in de stad. De stuurgroep wil dat er afstemming komt tussen bouwprojecten van randgemeenten van steden en bouwprojecten van steden zelf. Hierdoor kunnen herstructureringen van oude stadswijken sneller en beter vorm krijgen, met als resultaat aantrekkelijke woonwijken, waardoor middeninkomens voor de stad behouden blijven.
- 2) Naast de bouw van goede, betaalbare en nieuwe woningen in steden, bepleit de stuurgroep ook nadrukkelijk stadsvernieuwing. Hiervoor zijn onder meer investeringen noodzakelijk in groen, openbare ruimte, onderwijs (gemengde wachtlijsten) en kansenzones voor ondernemers (zie paragraaf 3.2.1.) Een mooie woning is niet voldoende om mensen in de stad te houden. Belangrijk is dat de woonwijk met haar faciliteiten aantrekkelijk is.

4.2. Sport en Cultuur

Naast een goede woning in een vriendelijke wijk, maakt ook het aanbod van sport en

cultuur een stad aantrekkelijk. Gemeenten investeren fors in de bouw van muziekcentra, stadions en beeldende kunst. Ze hopen daarmee als stad ook een regionale uitstraling te krijgen. Toch zijn cultuurprojecten regelmatig onderwerp van discussie in gemeenteraden. Cultuurinstellingen zijn reeds lang van overheidssubsidies afhankelijk. De vanzelfsprekendheid van dergelijke subsidies is echter aan het verdwijnen. Steeds vaker moeten cultuurinstellingen op zoek gaan naar derde geldstromen. Ook de aanwezigheid van grote sportclubs in steden levert regelmatig discussie op. Moet de overheid blijven opdraaien voor de vernielingen van supporters na voetbalwedstrijden?

Naast de aanwezigheid van professionele sport- en cultuurinstellingen, zijn er in steden ook zeer veel amateurs actief. Sport en cultuur zijn bij uitstek middelen om de sociale cohesie tussen inwoners van een stad te bevorderen. Amateurclubs in steden staan echter onder druk. De afname van vrijwilligers (zoals besproken in hfst. 2.2.), de hoge onderhoudskosten en bestemmingsplannen van gemeenten spelen veel amateur sport - en cultuurverenigingen parten. In deze paragraaf aandacht voor een aantal zaken betreffende sport en cultuur in de stad.

4.2.1. Culturele instellingen en de prestatienorm

Analyse

Culturele opleidingen en instellingen krijgen steeds meer te maken met prestatienormen. Opleidingen krijgen bijvoorbeeld financiële bijdragen van de overheid per afgestudeerde student of bijdragen

gerelateerd aan bezoekersaantallen. Gevolg is dat kunstopleidingen meer leerlingen aannemen en sneller laten afstuderen. Kunstopleidingen vinden dit doorgaans geen wenselijke ontwikkeling. Door grotere aantallen leerlingen en een snelle opleiding wordt gevreesd voor de kwaliteit van de opleiding. Bij culturele instellingen moet er meer commercieel geprogrammeerd gaan worden. Een exclusief kunstaanbod met bijvoorbeeld klassieke zang, experimenteel toneel of minimalistische dans staat onder druk. Bij culturele instellingen wordt dit ervaren als kwaliteitsverlies. Ook wordt gevreesd voor het verlies aan diversiteit in het kunstaanbod. Kunst heeft de ruimte nodig om te groeien en te ontwikkelen. Subsidie is echter steeds lastiger te verkrijgen. Derde geldstromen komen steeds vaker in beeld. Grote banken sponsoren bijvoorbeeld kunstopleidingen of stellen beurzen beschikbaar voor verenigingen. Het inzetten van sponsors is echter niet zonder discussie. Er bestaat de vrees dat geldschietters ook de inhoud en vorm gaan bepalen. De praktijk zal moeten uitwijzen of deze vrees gegrond is.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Een culturele instelling dient een algemeen nut en dit verschilt wezenlijk met het bedrijfsleven, waar presteren de norm is. Dit houdt in dat er nooit een echt marktmechanisme van kracht mag worden bij cultuurinstellingen. Dit neemt echter niet weg, dat er aan culturele instellingen wel bepaalde criteria opgelegd kunnen worden, ter beoordeling. Naar aanleiding van dergelijke criteria kan een instelling verantwoording afleggen aan haar geldverleners. Het bepalen van beoordelingscriteria

voor culturele instellingen is echter lastig. Immers, het aantal verkochte toegangskarten kan in veel gevallen niet de norm zijn in de beoordeling van de kwaliteit, waarde, vernieuwing of prestaties die een instelling levert of representeert. Niet alles is meetbaar. Toch heeft de stuurgroep een aantal aanbevelingen m.b.t. de financiering van cultuur.

- 2) Voor het basisaanbod van een instelling een basissubsidie beschikbaar stellen, eventueel aangevuld (variabel) met geld vanuit een op te richten cultuurfonds.
- 3) Het eigen initiatief van instellingen om financiële middelen te genereren belonen door dit bedrag bijvoorbeeld te verdubbelen. Bedrijven voelen zich overigens steeds meer (maatschappelijk) verantwoordelijk om bij te dragen aan een breed en divers cultuuraanbod in steden.
- 4) Cultuurinstellingen moeten meer tegenprestaties aan de maatschappij leveren, bijvoorbeeld in de vorm van les/coaching aan amateur-gezelschappen in dezelfde sector.
- 5) Voor veel kleine culturele instellingen is het verwerven van sponsors lastig. Het is tijdrovend en specialistisch. Eigenlijk is er meer begeleiding nodig voor deze instellingen. In deze context kunnen (regionale) steunpunten komen, die deze instellingen ondersteunen bij het verwerven van sponsors.

4.2.2. Topsport in de stad: lust en last

Analyse

De aanwezigheid van professionele sportclubs in steden is een bron van vermaak. Grote groepen inwoners ontleen er zelfs een deel van hun identiteit aan. Amsterdammers zijn doorgaans voor Ajax, Rotterdammers voor Feyenoord enzovoort. Helaas geven wedstrijden ook regelmatig

problemen. Supporters richten vernielingen aan, of vallen mensen lastig. Stedelijke besturen moeten regelmatig groot materieel en mankracht inzetten om de openbare orde te handhaven. Dit kost veel geld. Naast problemen met supporters, leveren topsport clubs echter ook veel goeds aan een stad. De aanwezigheid van grote sportclubs (niet alleen voetbal) in een stad bevordert ook sport bij amateurs. En topsporters zijn vaak een voorbeeld voor sportende kinderen.

Conclusies en aanbevelingen

- 1) Schuldig bevonden supporters worden voor een groot deel zelf verantwoordelijk voor de kosten van de vernielingen die door hen aangericht zijn. Zo nodig met inzet van civielrechtelijke middelen.
- 2) Sporters, supporters en sportorganisaties moeten veel stelliger afstand nemen van supportersgeweld.
- 3) Bestuurlijke boete moet ingezet worden bij wangedrag supporters.
- 4) Topsporters moeten meer actief worden in de amateurwereld. Dit moet een (bescheiden) integraal onderdeel worden van hun opleiding en training. Zo kunnen zij een duidelijke ambassadeursrol op zich nemen en een voorbeeld worden voor kinderen.

4.2.3. Breedtesport en cultuur met een kleine c

Analyse

Steden kennen een rijk verenigingsleven met betrekking tot sport en cultuur. Bij sport - en cultuur activiteiten treffen groepen elkaar als vanzelfsprekend. Steden kennen echter ook hun eigen problemen met betrekking tot sport- en cultuurverenigingen. Veel kinderen uit met name achterstandswijken kunnen zich een sport of muzieklessen niet permitteren.

Daarnaast zijn er grote groepen allochtonen die nauwelijks sporten. Veel van hen sluiten zich niet snel aan bij een sportvereniging. Verder staat de bereikbaarheid van sportverenigingen in steden onder druk. Gemeenten hebben in het verleden nogal eens sportverenigingen naar de rand van de stad verplaatst. De (dure, dus gewilde) grond die vrijkomt in de stad werd dan gebruikt voor andere doelen. Deze ontwikkeling is echter funest geweest voor het verenigingsleven in wijken. Ouders moeten hun kinderen ver weg brengen, met als gevolg dat veel kinderen afhaken. Tot slot aandacht voor gehandicapten organisaties. Gehandicapten organisaties hebben een specifieke vrijwilligersproblematiek, waarbij extra veel en extra gespecialiseerde vrijwilligers nodig zijn. De Gehandicapten sport en cultuurbeoefening heeft grote moeite met het vinden van sponsoring, i.v.m. het gebrek aan (media)aandacht.

Conclusies en oplossingsrichtingen

- 1) Een effectief instrument om sport en cultuurbeoefening toegankelijk te maken voor kinderen in achterstandswijken is een declaratiefonds voor minima. Zie bijvoorbeeld het jeugdsportfonds (www.jeugdsportfonds.nl) in Amsterdam dat jaarlijks € 400.000 verdeeld onder minima in de stad. Deze initiatieven zijn ook in Den Bosch en Utrecht. Ouders levend op of onder het bestaansminimum kunnen aanspraak maken op het fonds: maximaal € 200 per jaar voor bijvoorbeeld kleding en/of contributie. Het jeugdsportfonds of stichting Leergeld in Den Haag zijn particuliere initiatieven om armoede te bestrijden en sport te stimuleren. Ook is het mogelijk dat gemeenten budgetten reserveren om ouders levend op of onder het bestaans-

minimum te ondersteunen.

- 2) Het belang van sporten op basisscholen dient te worden versterkt. In Rotterdam loopt een experiment om dagelijks 1 uur te sporten, dit onder leiding van een vakleerkracht. Deze vakleerkrachten hebben een gedeelde aanstelling: 50% in dienst van een school en 50% van een sportvereniging. De vakleerkracht beschikt hiermee over voldoende kennis en ervaring en kan de kinderen daadwerkelijk stimuleren te gaan sporten. Wellicht is het ook een idee om sporten op te nemen in de leerplichtwetgeving.
- 3) Allochtonen, met name Turken, Marokkanen en Antilianen stimuleren voor sport door middel van pleinsporten. Een goed instrument zijn bijvoorbeeld mobiele panna-kooien die The Mall (Youth for Christ) inzet in achterstandswijken. Als de jongeren structureel komen voetballen in de panna-kooien kunnen ze worden verleid om lid te worden van een reguliere sportvereniging.
- 4) In de plannen voor ruimtelijke ordening dienen sportverenigingen in het hart van de wijk te blijven en moeten ze niet steeds naar de randen van steden worden verplaatst. De bereikbaarheid en betrokkenheid van sportverenigingen blijven hierdoor beter gegarandeerd.
- 5) Vrijwilligerswerk bij gehandicaptenorganisaties vergt andere vaardigheden van de betrokkenen. Deze vorm van vrijwilligerswerk moet beter gefaciliteerd worden. Vrijwilligers in deze sector behoeven extra opleiding. Steden moeten hier extra aandacht en middelen voor uittrekken.
- 6) Ten aanzien van het betrekken van gehandicapten bij sport en cultuur is een betere samenwerking van het gehandicaptenvervoer en het OV wenselijk. Vaak vormt de beperkte mobiliteit van

deze doelgroep een probleem. Wanneer er tussen vrijwilligersorganisaties en het OV hierover duidelijke afspraken komen, zal dit de gehandicapten ten goede komen.

- 7) Aandacht voor openingstijden. Veel openingstijden bij onder meer sportclubs en oefenruimten vallen voor gehandicapten slecht uit. Vaak zijn in de vroege avond de accommodaties opengesteld voor de doorsnee sport en cultuurbeoefenaar, die hiervoor een flinke contributie betaalt. Pas laat op de avond is er ruimte voor (minder rendabele) gehandicapten sport of cultuurbeoefening. Er moeten meer gunstige openingstijden komen voor de gehandicapte sport - en cultuurbeoefenaars. Wellicht kan daar in overleg met verenigingen een avond in de week voor worden apart gezet.

Gebruikte Literatuur

De levende gemeente, Handreiking gemeenteprogram 2006-2010,
CDA /CDA Bestuurdersvereniging,
Den Haag 2005

Met het oog op 2010, de toekomst van het sociale domein, verbeeld in elf essays.
Prof. Drs. Paul Rademaker (red.) De Balie,
2001

Gescheiden of gemengd, een verkenning van etnische concentratie op school en in de wijk
Paul Brassé en Henk Krijnen (red.) FORUM,
Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling,
Utrecht 2005

Vrijwilligersorganisaties onderzocht. Over het tekort aan vrijwilligers en de wijze van werving en ondersteuning.
Sociaal en Cultureel Planbureau,
Den Haag 2005.

Verslagen van de expertmeetings 'Onderwijs in de grote stad', 'Integratie en Toekomstverwachting', 'Sport en Cultuur in de stad' en 'Stadseconomie', De Haag 2005.

